

..... ὁ Ἕλληνας λαός, πρὶν ἀπὸ τὸν τρωικὸν πόλεμον ἕως τὸν ἕκτο μετὰ Χριστὸν αἰῶνα κατοίκησε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴ χερσονήσιον χώρα βορειότερα, δὲν ὑπάρχει πιά σήμερα. Ἀτυχεῖς περιστάσεις κάθε εἴδους ἐπέφεραν τὴν τελειωτικὴν παρακμὴν του, τὸν περιορισμὸν του σὲ τελείως ἀσημαντὰ ὑπολείμματα καὶ τὴν ἐπιμείξιν του μὲ ξένους, ὅστε νὰ οὐθῆσαι ὀλοκληρωτικὰ ὁ ἀρχικός του χαρακτήρας καὶ νὰ ἐξαλειφθοῦν, κατὰ τὴν ἔκφραση ἐνός ἀπὸ τοὺς πρὸ ἐνθεσμίου καὶ προικισμένου ἀντιπάλου μου, μέσα στὸ γενικὸ μετασχηματισμὸ, ἀκόμα καὶ τὰ τελευταῖα ἔχει τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνικὸν δῖον.¹¹⁷ Αὕτη ἡ διδασκαλία, πού ἀρχικά εἶχε τὴν ἔννοια ἐνός ιστορικοῦ πειράματος, μπαίνει ἐφεξῆς στὴ σειρά τῶν ἀδιαφιλονίκητων ιστορικῶν ἀληθειῶν. Ἐχει γίνει πραγματικότητα πού χωρὶς ἐθελούσια τέφρωση δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ κανεὶς. Αὐτὸ τὸ θέμα δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν πολιτικὴν, εἶναι καθυρὰ ἐπιστημονικῆς φύσεως καὶ γράφηκε μόνον γι' αὐτοὺς πού ἐνδιαφέρονται σοβαρὰ γιὰ τὴν ὀρθὴ γνώσιν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Ὁ στόχος δρισκεται πέρα ἀπὸ κάθε πρόθεση ἐξασκήσεως αἰωνόηποτε δογματικῶν ἐπιτροπῶν ὅτις ἐν ὀργεῖς, τὰ διατάγματα καὶ τὸ δημόσιον διάλογον τοῦ πνεύματος ἔντος χρόνου ἀναφορικά μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἐξ ἑξακολουθεῖ νὰ λέγεται ἡ χώρα τῶν Γραικῶν Ἑλλὰς καὶ οἱ κάτοικοί της Ἕλληνες. Εἶναι ὄντως Ἕλληνες, ἀλλὰ νεώτερας διατιλάσεως, ἀναπτύσσον Ἕλληνικούς ἀγέρηδες καὶ ὁ ἥλιος τοῦ Περικλῆ λάμπει ἀκόμα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους.

Μουσὴ ἐφορῆθου Ἐπίσκ. Κολύμπης

ΦΑΛΛΜΕΡΑΪΕΡ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

I. Φ. ΦΑΛΛΜΕΡΑΪΕΡ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ι. Φ. ΦΑΛΛΜΕΡΑΪΕΡ

Ο Γιάκομπ Φίλιπ Φαλλμεράιερ γεννήθηκε τό 1790 στό Τυρόλο. Καταγόταν από άγροτική οικόγένεια καί, μέ τήν ύποστήριξη καθολικῶν μοναχῶν, φοίτησε στήν ἐκκλησιαστική σχολή τοῦ Μπρίξεν καί ἀργότερα στή θεολογική σχολή τοῦ Ζάλτσμπουργκ, ὅπου ἐκτός ἀπό θεολογία σπούδασε ἀνατολικές γλώσσες καί ἱστορία. Κατόπιν σπούδασε νομικά στό πανεπιστήμιο τοῦ Λάντσχουτ τῆς Βαυαρίας. Τό 1818 διορίστηκε γυμνασιακός δάσκαλος στό Ἄουγκσμπουργκ, καί τό 1826 καθηγητής στό φιλολογικό λύκειο τοῦ Λάντσχουτ. Ἐνῶ ὅμως προοριζόταν γιά βενεδικτίνος μοναχός, τελικά δέν περιβλήθηκε τό μοναχικό σχῆμα: οἱ φιλελεύθερες ιδέες του τόν ἔφεραν σέ σύγκρουση μέ τίς ἐκκλησιαστικές ἀρχές.

Ἀπό τό 1831 ὡς τό 1834 ὁ Φαλλμεράιερ ἔκανε τό πρῶτο του ταξίδι στήν Ἀνατολή. Στά τέλη τοῦ 1833 βρισκόταν στήν Ἑλλάδα ὅπου συνέλεξε τό ὕλικό στό ὁποῖο βάτισε τή θεωρία του γιά τόν «Ἐξαλβανισμό» τῆς Ἀττικῆς. Τό 1835 ὀνομάστηκε ἐταῖρος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου. Τό 1840 ταξίδεψε γιά δεύτερη φορά στήν Ἀνατολή καί τό 1842 παρέμεινε γιά δέκα περίπου μήνες στήν Ἀθήνα. Τό τρίτο ταξίδι του στήν Ἀνατολή, τό 1847, κράτησε μόνο ἕνα χρόνο, μέ πολύ σύντομη παραμονή στήν Ἑλλάδα.

Τό 1848 κι ἐνῶ εἶχε ἤδη ὀνομαστεῖ τακτικός καθηγητής τῆς ἱστορίας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου, ὁ Φαλλμεράιερ ἐκλέχτηκε βουλευτής τῆς Βαυαρίας στήν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Φραγκφούρτης. Οἱ ἀντιμοναρχικές ὁμως θέσεις του καί ἡ ἀποτυχία τῶν Φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων τῆς Φραγκφούρτης εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νά χάσει τήν πανεπιστημιακή ἔδρα καί νά διωχθεῖ. Κατέφυγε στήν Ἑλβετία ἅπ' ὅπου ἐπέστρεψε στό Μόναχο μετά τή χορήγηση γενικῆς ἀμνηστίας, τό 1850. Πέρασε τήν ὑπόλοιπη ζωή του ἀσχολούμενος μέ τή δημοσιογραφία καί τή συγγραφή. Πέθανε τό 1861.

Ἔργα τοῦ Φαλλμεράιερ εἶναι Ἡ Ἱστορία τῆς Ἀυτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντας, Ἡ Ἱστορία τῆς Χερσονήσου τοῦ Μιθράκ κατά τόν Μεσαίωνα, Ἀπομνημονεῖα ἀπό τήν Ἀνατολή, Τό Ἀλλεμάνικο στοιχείο στήν Ἑλλάδα, κ.δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ

Μετάφραση-Παρουσίαση

Κωνσταντίνος Π.Ρωμανός

© Νεφέλη 1984

Εκδόσεις Νεφέλη, Μαυρομυχάλι 9,

Τηλ. 36.07.744, 36.39.962,

Αθήνα 106 79

ΝΕΦΕΛΗ 1984

J. J. Falckner

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1) ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΦΑΛΛΜΕΡΑΥΕΡ

Τό όνομα Φαλλμεράνερ συνδέεται στόν ελληνικό χώρο μέ εκατόν πενήντα χρόνια άπροκάλυπτης έχθρότητας και τό βιβλίό πού κρατάει στό χέρι ό αναγνώστης, «Περί τής Καταγωγής τών Σημερινών Έλλήνων», μέ τό ανάθεμα τής εθνικής ελληνικής ιστορικής έπιστήμης. Άπό μία άποψη ή αντίδραση κατά του Φαλλμεράνερ δέν στερεΐται έπιστημονικής και πολιτικής λογικής: οΰτε ύποχρεώνεται ό στρατευμένος έπιστήμονας νά άποφεύγει όλότεια τίς αξιολογικές κρίσεις, όπως τό ήθελε ό Max Weber, οΰτε μπορούμε νά περμίνουμε άπό τόν πολίτη ενός κράτους-έθνος στωική άπάθεια σέ θέματα πού άφορούν στην εθνική συνείδηση. Μέ τή διδαχή πού δημοσίευσε ήδη τό 1830 στόν πρόλογο τής «Ιστορίας τής Χερσονήσου του Μωρέα κατά τόν Μεσαίωνα», ότι «Τό γένος τών Έλλήνων έχει εξαφανισθεί άπό τήν Εϋρώπη, γιατί στίς φλέβες του Χριστιανικού πληθυσμού τής Ελλάδας δέ ρέει οΰτε μία σταγόνα γνήσιου και καθαρού αίματος Έλλήνων», ό Φαλλμεράνερ είχε άμφισβητήσει έσκεμμένα και όλοκληρωτικά όλους τούς κανόνες πού ίσχυαν γιά τό Νέο Έλληνισμό και είχε ό ίδιος α priori τοποθετηθεί σέ θέση έχθρου του νεοϊδρυθέντος ελληνικού κράτους και τών ιδεολογικών του προϋποθέσεων. Άπό αύτήν τήν άποψη ή βίαια αντίδραση εναντίον του είχε και έχει τόν χαρακτήρα ενός εκ τών προτέρων προσδιορισμένων διο-

λογικού ανακλαστικού: ο Φαλλμεράνερ τήν είχε προβλέψει στον πρόλογο του παρόντος βιβλίου («Φυσικά μία τέτοια ξρουνά είναι μοιραίο να διεγείρει οδονηρά συναισθήματα...») και με τό σθένος πού τόν διέκρινε –αρετή ωφελιμότητα όταν κοσμεῖ τούς φίλους μας– διάλεξε να γίνει διά ζωής ο πιό αδιάλλακτος έχθρός μας.

Τό γεγονός ότι επί εκατόν πενήντα χρόνια τό ἔργο του Φαλλμεράνερ παρ' όλες τίς θυελλώδεις συζητήσεις πού ἔγιναν γύρω ἀπ' αὐτό ἔμεινε ἀμετάφραστο στά Ἑλληνικά ὥστε να εἶναι –πρέπει ἐδῶ να ληφθεῖ ὑπ' ὄψη καί ἡ σπανιότητα τῶν γερμανικῶν ἀντιτύπων, πού εἶναι σὺν τοῖς ἄλλοις τυπωμένα στή δυσανάγνωστη «γοθτική» γραφή– ἀπρόσιτο στόν Ἑλληνα ἀναγνώστη, δείχνει ἴσως ὅτι μέχρι σήμερα ἡ ἐθνική μας εὐαισθησία δέν ἔχει ἐξέλθει ἀπό τό στάδιο τῆς ἐνοσικτώδους ἀπεχθείας ἐναντίον του καί ἴσως τοῦ φόβου. Ὁ μεταφραστής τῆς «Προέλευσης τῶν Ἑλλήνων» ἔχει ὁμως τήν ἀντίληψη ὅτι ἡ ἀντιπαράθεση μέ τούς ἐχθρούς εἶναι λιγότερο ἐπικίνδυνη ἀπό τόν ἀβασάνιστο συγχρωτισμό μέ τούς φίλους. Γιατί στήν πρώτη περίπτωση ἀπαιτεῖται στάση ἐργήγορης πού εἶναι συντελεστική τῆς προόδου, ἐνῶ στή δεύτερη ἀρκοῦμεθα στήν ἀδράνεια καί ἐπανάπαυση στά κεκτημένα πού τήν ὑποθάλλει ἡ κολακεία. Ἡ περίπτωση πού ἐξετάζουμε περιέχει, ὡς ἓνα σημεῖο, ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας. Ἐτοι, διαπιστώνει ὁ Hans Eideneier, ὁ Φαλλμεράνερ, μέ τή θεωρία του ἔγινε «ἀπό μία ἄποψη ὁ καταλύτης κοινῶν σκέψεων Ἑλλήνων καί Φιλελλήνων γιά τό ποιές εἶναι οἱ ἀληθινές ἑλληνικές ἀξίες... καί ἔμμεσα ὁ πατέρας μιᾶς ἐθνικῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, πού ἀποφάσισε ὅτι καταπολεμώντας τον εἶχε χρέος καί να ἀναζητήσει τίς ρίζες τῆς στήν αὐτόχθονη ἱστορία καί γλώσσα... Ὁ Jacob Philipp Fallmerayer... μέ τούς ἰσχυρισμούς του γιά τῶ αἷμα πού ρέει ἢ δέ ρέει στίς φλέβες τῶν Ἑλλήνων

συνετέλεσε στήν αὐτοσυνειδησία τῶν Ἑλλήνων καί τοῦ νέου τους κράτους πολύ περισσότερο ἀπό δλόκληρη τῆ φιλελληνική κίνηση τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης».¹

Παρακινδυνευμένη ἄποψη; Ὁχι, ἂν δεχθοῦμε ὅτι ἡ αὐτοσυνειδησία τῶν Ἑλλήνων ἔχει ἀκόμα μπροστά της καί ἄλλα στάδια ἐξέλιξης· ὅτι δηλαδή τό στάδιο ἐκεῖνο στό ὁποῖο ἀναφέρεται τό προηγούμενο ἀπόσπασμα μπορεῖ καί πρέπει να ξεπεραστεῖ. Ὑπάρχουν πολλές ἐνδείξεις ὅτι ἡ ἑλληνική ἀντίδραση κατά τοῦ Φαλλμεράνερ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς αὐτοπεριορίστηκε στό ἰδεολογικό ἐπίπεδο τῆς ἐπίθεσης ἐκεῖνου· ὅτι ἀντιμετωπίσαμε τόν Ἀνθελληνισμό του χρίζοντας νέους προμαχῶνες στό κάστρο τοῦ Φιλελληνισμοῦ ὅτι δράση καί ἀντίδραση ἦταν οἱ δύο ὄψεις ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ ξενόφερτου προσδιορισμοῦ τῆς Ἑλληνικότητας, πού χαρακτηρίζεται ἀπό μονομερῆ προσοχή στούς ἀρχαίους Ἑλληνες καί ἀνικανότητα να πλησιάσει δημιουργικά τήν ἑλληνική πραγματικότητα, τό ἑλληνικό πνεῦμα καί πολιτισμό ὄλων τῶν ἐποχῶν».² Ἄν κάπου ἐκεῖ θρῖσκεται ἡ ἀλήθεια, ὁ Φαλλμεράνερ θά ἀξιολογηθεῖ κάποτε ὄχι ὡς ἐχθρός γενικά τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλά μίας συγκεκριμένης ἱστορικῆς μορφῆς ἰδανιστικοῦ Φιλελληνισμοῦ· καί ἡ χρησιμότητά του γιά τούς Ἑλληνες θά φανεῖ ὄμοια μέ ἐκεῖνη τοῦ παθογόνου μικροβίου, πού ἐσοκευμένα εἰσάγεται στόν ὄργανισμό γιά να τόν ἀπαλλάξει ἀπό τά ὄμοιά του.

1. Hans Eideneier «Ἑλληνες καί Φιλέλληνες», στόν τόμο «Ἑλληνες καί Γερμανία» Württembergisches Landesmuseum Stuttgart, Hessisches Landesmuseum Darmstadt 1982, σελ. 72. Γιά τήν ἄποψη ὅτι ὁ Φαλλμεράνερ εἶναι ὁ πατέρας τῆς ἑλληνικῆς Ἐθνογραφίας, βλέπε καί τό σχετικό ἄρθρο τῆς Μεγ. Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

2. Ibid., σελ. 74.

2) Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΦΑΛΛΜΕΡΑΪΕΡ

Ἡ πολιτική σκοπιὰ ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ Φαλλμεράνερ ἐξετάζει τὰ προβλήματα ἐθνογένεσης τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων δὲν ἀποτελεῖ μυστικό καὶ δὲν εἶναι ἀντικείμενο εἰκασιῶν τοῦ ἀναγνώστη· ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς δηλώνει ἀπροκάλυπτα στὰ ἔργα του ποιὸ πολιτικὸ στόχο θέλουν νὰ ὑπηρετοῦν οἱ ἐπιστημονικὲς του ἔρευνες: τὴν ἀναχαίτιση τοῦ σλαβορωσικοῦ ἐπεκτατισμοῦ καὶ τὴ διατήρηση τοῦ μεταναπολεόντιου *status quo* στὴν Εὐρώπη. «Εἶναι οὕτως ἢ ἄλλως γνωστό στους πάντες», λέει σχετικὰ ὁ Φαλλμεράνερ, «ὅτι τὰ μεγάλα συμφέροντα τῆς παρούσας τάξης πραγμάτων δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὴν ἀναχαίτιση καὶ χαλιναγώγηση τῆς μοσκοβίτικης ὑπεροχῆς».³ Γιὰ τὴν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ στόχου ὁ Φαλλμεράνερ θεωροῦσε ἀναγκαῖα τὴν κατοχύρωση τοῦ κράτους τοῦ Σουλτάνου, πού ἀποτελοῦσε φυσικὴ λεία τοῦ Τσάρου τῆς Μόσχας. «Ἡ παγίωση τῆς σημερινῆς τάξης πραγμάτων στὸ Τουρκικὸ κράτος εἶναι ζωτικὸ πρόβλημα τῆς Εὐρώπης».⁴

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἡ πολιτικὴ ἀνάλυση τοῦ Βαβαροῦ ἱστορικοῦ ἀκολουθοῦσε τὴ γραμμὴ τῶν μεγάλων ἐκφραστῶν τῆς *Realpolitik* τῆς ἐποχῆς του, τοῦ Metternich τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ Castlereagh, ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας.⁵ Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάσταση σήμαινε ἀποδυναμώση τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους· ὁ Φαλλμεράνερ ἐν-

3. «Anatolische Reisebilder» στὸν τόμο «Neue Fragmente aus dem Orient». «Ges. Werke I, Leipzig 1861, Verlag von Wilhelm Engelmann, σελ. 268.

4. Ibid, σελ. 270.

5. Γιὰ μιὰ διεξοδικὴ ἀνάλυση τοῦ ρόλου τοῦ Metternich καὶ Castlereagh δὲς τὸ ἔργο τοῦ Henry Kissinger «Great Power-Diplomacy-Metternich and Castlereagh».

τούτοις τὴν δέχτηκε⁶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ νεοὶδρουθέν ἑλληνικὸ κράτος θὰ παρέμενε ὑπὸ τὴν ἐπιρροή τῆς Εὐρώπης –ἰδιαίτερα τῆς Βαβαρίας– καὶ δὲν θὰ γινόταν ὄργανο τοῦ ρωσικοῦ ἐπεκτατισμοῦ ἰκανὸ νὰ ἀπειλήσει, στὰ πλαίσια μιᾶς σλαβοελληνικῆς συμμαχίας, τὴν ὑπαρξη τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.⁷ Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὁ Φαλλμεράνερ δὲν ἔτρεφε καμία ἐμπιστοσύνη στὴ φιλελληνικὴ θεωρία, ὅτι ἔνα ἰσχυρὸ ἑλληνικὸ βασίλειο μέ κέντρο τὴν Κωνσταντινούπολη θὰ μπορούσε νὰ παίξει τὸ ρόλο τοῦ ἐξισοροποιητῆ Δύσης καὶ Ἀνατολῆς, ἐμποδίζοντας τὴ σλαβικὴ ἐπέκταση πρὸς δυσμὰς: «Ἄν ἡ καμμένη, φτωχὴ Ἑλλάδα ἔμεινε μέ τὴν ἐντύπωση ὅτι... θὰ μπορούσε καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ πάρει ἀμέσως τὴ θέση ἐνός ἐκτοπισμένου Πατισάχ στὸ Βόσπορο» λέει ὁ Φαλλμεράνερ, «καὶ ὅτι χάρις στὴν ἰδιοφυΐα τῆς καὶ δύναμη θὰ μπορούσε νὰ κρατήσει Ἀνατολὴ καὶ Δύση σὲ ἰσορροπία, τὸ ὀφείλουμε σὲ κείνους πού ἐμφύτευσαν στὸ ταπεινὸ, διασπασμένο, ἀδύνατο χριστιανικὸ λαὸ τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Μωρέα τὴ φαντασίωση ὅτι ἀποτελεῖ Μεγάλὴ Δύναμη».⁸ Παρακάτω πάλι λέει: «Τὸ βασικότερο μειονέκτημα τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ πολιτικὴ τους ἀνεπάρκεια, ἀδύ-

6. «Ἡ Ἑλλάδα συνδέθηκε μέ τὴν Εὐρώπη διὰ τῆς ἀκατάλυτης κόλλας τῶν δακρύων, τοῦ αἵματος, τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς συμπάθειας» εἶπε ὁ Φαλλμεράνερ, «γι' αὐτὸ θὰ ὑφίσταται καὶ θὰ ζεῖ». *Anatolische Reisebilder*, σελ. 271.

7. Michael W. Weithmann, «Die Slavische Bevölkerung auf der griechischen Halbinsel. Ein Beitrag zur Historischen Ethnographie Südosteuropas», Dr. Rudolph Trofenik, München 1978, δοσμένο σὲ κριτικὴ περίληψη τοῦ Σπύρου Βρυώνη στὸ «Balkan Studies» of the Institute for Balkan Studies, Thessaloniki, Τόμος 22, 1981, σελ. 406: «... the fact that the removal of the Ottomans would inaugurate a Graeco-Slavic empire arrayed with the Byzantine institutions of Caesaropapism-autocracy... which would attain the hegemony over the Latin West».

8. «Anatolische Reisebilder», σελ. 267.

ναμία και άνικανότητα – πράγματα πού ή 'Αγγλία τά διέγινωσε καλύτερα από κάθε άλλον– νά δημιουργήσουν αυτόδύναμα ένα μόνιμο φράγμα κατά τής καλπάζουσας φιλοδοξίας τών σλαβικών λαών πού άπειλοῦν τήν Δύση». ⁹

'Αποτελεῖ εἰρωνία τό ὅτι ένας άνδρας πού χαρακτηρίζοταν στήν πολιτική του σκέψη από άπροκάλυπτη σλαβοφοβία, ἔφθασε νά άποκηρυχτεῖ στήν Ἑλλάδα ὡς σλαβόφιλος, πανσλαβιστής και πρόκτορας τοῦ τσάρου. ¹⁰ 'Ο Φαλλμεράνερ δέν ξέχασε ποτέ οὔτε τήν αρχαία ἔριδα τών προγόνων του μέ τούς Σλάβους τής ανατολῆς, οὔτε τόν κίνδυνο μίας μελλοντικής σλαβικής ἐκδίκησης κατά τής Γερμανίας, φόβο πού ἔμελλε στίς μέρες μας νά θρει τή δικαίωσή του. ¹¹ Φυσικά ὁ λόγος πού ὁ Φαλλμεράνερ χαρακτηρίστηκε λανθασμένα ὡς σλαβόφιλος εἶναι ή θεωρία τής ὁποίας τό διβλίο αυτό εἶναι ή έπιτομή, περί τής αποφασιστικής σλαβικής επίδρασης στά πεπρωμένα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. 'Ο Weithmann φαίνεται νά πιστεύει ὅτι ὁ Φαλλμεράνερ χρησιμοποίησε τά σχετικά του έπιστημονι-

9. Ibid, σελ. 269.

10. Weithmann (Βρυώνης), σελ. 407.

11. «...οἱ Γερμανοί δέν ξέχασαν», γράφει, «ὅτι οἱ προπάτορές τους... ὄχι μόνο δάμασαν μέ τή δύναμη τών ὄπλων τούς Σλάβους πού ἐπέδρασαν δυτικά τών (ποταμῶν) Oder και Elbe, αλλά ἐν πολλοῖς τούς ξανάγκασαν νά δεχθοῦν τά ἦθη, τόν τρόπο ζωῆς και τήν γλώσσα τών νικητῶν. Ὑπάρχει ὁμως και ή πολιτική ἐκδίκηση και πολλοί τρόποι νά τιμωρηθεῖ κανείς για παλαιές ἀδικίες πού διέπραξε. Ἄν λοιπόν, ὅπως πολλοί πιστεύουν, οἱ Λατίνοι, οἱ Γερμανοί και οἱ Σλάβοι εἶναι τά τρία κύρια στοιχεία τής χριστιανικής κοσμικής ἐξέλιξης (τῆς ἱστορίας), τών ὁποίων ή διαδοχική ἐπικράτηση ὑπαγορεύεται από μία αἰώνια τάξη πραγμάτων, τότε ή Εὐρώπη ἔχει ἤδη αὐτοδικασθεῖ και πρέπει νά θρει τρόπους και μέσα νά αντιμετωπίσει τά μελλόμενα μέ ἀξιοπρέπεια». («Türkei» στή συλλογή *Politische und Kulturhistorische Aufsätze*, Gesammelte Werke Band II, Leipzig 1861, σελ. 7). Ἄλλοῦ πάλι λέει ὁ Φαλλμεράνερ: «τό ἄμεσο μέλλον ἀνήκει στους Σλάβους». (Ibid, σελ. 1).

κά συμπεράσματα ὡς προειδοποίηση πρὸς τούς «ὄνειροπαρμένους» Εὐρωπαίους Φιλέλληνες για τούς κινδύνους πού θά ἐγκυμονοῦσε μία πολιτική συμμαχία μεταξύ Ἑλλήνων και Ρώσων, λαῶν πού συνδέονταν στενά μέ τήν ὀρθόδοξη πίστη και τήν –ὑποτιθέμενη– κοινή σλαβική τους καταγωγή. ¹² Ἄν και γενικά ή ἐκτίμηση τοῦ Weithmann εἶναι ὀρθή, ὁμως τό τελευταῖο σημεῖο τῆς ἀπαιτεῖ προσεκτική ἐξέταση. 'Ο Φαλλμεράνερ εἶχε ὑποστηρίξει, ὅτι οἱ Σλάβοι πού ὑπέταξαν και τελικά ἐξάλειψαν τούς αρχαίους Ἑλληνες από τόν ἔκτο ὡς τόν ἔνατο αἰώνα, ὑποτάχτηκαν και ἀφανίστηκαν μέ τή σειρά τους από τούς Βυζαντινούς, στά πλαίσια τῆς ἀνακατάληψης τῆς Ἑλλάδας από τούς τελευταίους· ἐπίσης ὅτι ὁ πληθυσμός τῆς Ἑλλάδας στίς ἀρχές τοῦ δέκατου ἔνατου αἰώνα ἀποτελεῖτο πλέον κατά πλειοψηφίαν από Ἄλθανούς. Ἄρα δέν θά εἶχαν λόγο οἱ Ἑλληνες, σύμφωνα μέ τή θεωρία τοῦ Φαλλμεράνερ, νά ἐπικαλεστοῦν τό ὁμοαἷματον τῆς ἑλληνικής και ρωσικής ἐθνότητας. Αυτό εἶναι ένα λεπτό σημεῖο, πού συνήθως διαφεύγει τήν προσοχή ὄσων ἔλκονται από τήν ἀνακριθῆ αλλά διαδεδομένη ἀντίληψη, ὅτι ὁ Φαλλμεράνερ γενικά ἰσχυρίστηκε πῶς οἱ σημερινοί Ἑλληνες εἶναι Σλάβοι.

Ποῖός κίνδυνος για τό status quo τῆς Εὐρώπης μπορούσε, λοιπόν, νά θεωρεῖ ὁ Φαλλμεράνερ ὅτι ἀπέρρεε από μία τραγωδία τῆς μεσαιωνικής ἑλληνικής ἱστορίας πού εἶχε κατά τίς ἴδιες του τίς διαπιστώσεις, λήξει ὀριστικά πρὶν από μία ὀλόκληρη χιλιετηρίδα; Μία κάπως τολμηρή ἀπάντηση σ' αυτό τό ἐρώτημα, δίνει ἴσως ένα άλλο χωρίο, ὅπου ὁ Φαλλμεράνερ μέ τή σαρκαστική καυστικότητα πού τόν διακρίνει ἀναφέρεται στίς ἔρηνες ἐπί τών ἰχνῶν τῆς Φραγκοκρατίας στήν Ἑλλάδα πού ἔκανε ὁ

12. Weithmann, κατά τήν κριτική ἀπόδοση τοῦ Βρυώνη, σελ. 406.

Γάλλος ιστορικός J.A.C. Buchon. Οί Γάλλοι, λέει εκεί ὁ Φαλλμεράνερ, δέν ἔδωσαν προσοχή στίς ἔρευνες τοῦ Buchon γιατί ἐνδιαφέρονται περισσότερο γιά τά σύνορα τοῦ Ρήνου, γιά μετοχές σιδηροδρόμων καί γιά τό πολιτικό γόητρο τῆς στιγμῆς, παρὰ γιά τίς παλιές κατακτήσεις, στήν Ἑλλάδα καί τόν Μωρέα, τῶν χοντροκομμένων ἀλλά γενναίων τους βαρῶνων τοῦ μεσαιῶνα. «Οἱ Ρῶσοι ἀντίθετα», λέει ὁ Φαλλμεράνερ, «θά χειρίζονταν τέτοια θέματα ἐξυπνότερα ἀπό τοὺς ἀνταγωνιστές τους καί δέν θά φειδωλεύοντο τοῦ χρυσοῦ προκειμένου νά ἀνταμείψουν μία λεπτομερειακή ἔρευνα γιά τό πῶς, π.χ., στά βασίλεια Hallitsch καί Wladimir (Cealizien καί Lodomerien) ἀνήκουν κληρονομικά στοὺς ἡγεμόνες τοῦ οἴκου τοῦ Rurik τοῦ Κιέθου. Στούς δραστήριους ἀνθρώπους φέρνουν ἀκόμα καί οἱ θεωρητικές γνώσεις κέρδος. Διότι σ' ἕναν τόπο ὅπου κανεῖς εἶχε κάποτε βρεθεῖ καί τόν ὅποιο ἐνέμετο μπορεῖ σχεδόν δικαιωματικά νά ἐπιστρέψει καί νά τόν κάνει πάλι δικό του».¹³

Ἰδού λοιπόν μία σαφῆς προειδοποίηση τοῦ Φαλλμεράνερ, ἀναφορικά μέ τήν ἰκανότητα τῆς Ρωσικῆς πολιτικῆς νά ἐκμεταλλεῖται ὅσα ἱστορικά δεδομένα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου¹⁴ φέρνει στό φῶς ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα. Ὁ Φαλλμεράνερ ἀποσιωπᾷ ὅμως ἕνα, ἀπό ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως δευτερεύον, ἀπό πολιτικῆς ὅμως σημαντικό, στοιχείο: ὅτι αὐτός ὁ ἴδιος ἔδωσε, μέ τή θεωρία του γιά τό ὑποτιθέμενο σλαβικό παρελθόν τῶν Ἑλλήνων, στό

13. «J.A.C. Buchon: Recherches et matériaux pour servir à une Histoire de la Domination française au XIII^{em}, XIV^{em} et XV^{em} siècles dans les provinces de membrées de l' Empire Grec à la suite de la Quatrième Graside» Gesammelte Werke von J.P. Fallmerayer, Band III, σελ. 170-71.

14. «Ἑλληνικός χώρος» ἐδῶ, σημαίνει τήν ἐκταση πού περιλάμβανε τό βασίλειο τοῦ Ὁθωνα καί ὄχι τήν Β. Ἑλλάδα.

«σλαβικό ἐπεκτατισμό» πού τόσο φοβόταν, ἕνα ἰδεολογικό ὄπλο πού κατά τήν ἐκτίμησή του οἱ Ρῶσοι θά μπορούσαν νά ἐκμεταλλεῖτον. Ἔτσι συγκρούονται στόν Φαλλμεράνερ οἱ θεωρήσεις τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἐπιστήμονα καί τοῦ Πολιτικοῦ καί ἡ ἀντίφαση αὐτή πιθανότατα ἐπαιξε κάποιο ρόλο στήν κακοδαμονία του πού προερχόταν σύν τοῖς ἄλλοις ἀπό μία πολύ περιέργη, ἐπίμονη ἄρνηση τοῦ Βασιλικῆς Κράτους νά ἐκπληρώσει τό ὄνειρο τῆς ζωῆς του ἀνταμείβοντας τό ἔργο του μέ μία μόνιμη Πανεπιστημιακή ἔδρα.

Γιά τοὺς συντηρητικούς κύκλους μιᾶς Εὐρώπης ὅπου ἡ ἠττημένη ἐπαναστατική Γαλλία δέν εἶχε δική της φωνή στήν «Ἱερά Συμμαχία», ἡ ἑλληνική ἐπανάσταση ἦταν τό σκάνδαλο πού δημιούργησε μία νέα πραγματικότητα, ἕνα ἑλληνικό κράτος πάνω σέ ἐδάφη τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ αὐστριακή καί θαναρική ἐξωτερική πολιτική θά προσδιοριζόταν ἐφεξῆς ἀπό τή διπλή ἀναγκαιότητα νά ἐμποδιστεῖ κάθε τυχόν ἰακωβίνικη ἐκτροπή τοῦ κράτους τῶν Ἑλλήνων ἀφ' ἑνός, καί νά τεθεῖ φραγμός σέ ὅποιεσδήποτε ρωσικές βλέψεις μπορούσαν νά συνδέονται μέ Βυζαντινές παλινρθώσεις σέ βάρος τῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου. Τό πρῶτο θέμα λύθηκε ὡς γνωστόν μέ τήν ἐπιβολή τῆς Ὁθωνικῆς μοναρχίας στήν Ἑλλάδα, λύση πού, ὅπως φαίνεται ἀπό τήν κολακευτική ἀφιέρωση στόν Ὁθωνα στόν πρόλογο καί ἐπίλογο τοῦ παρόντος βιβλίου, ὁ Φαλλμεράνερ ἐπικροτοῦσε ἀπολύτως. Ἡ ἐπίλυση τοῦ δευτέρου θέματος παρουσίαζε ἰδιαίτερες δυσκολίες διότι, ἐν ὄψει τῶν ἀντιθέτων συμφερόντων Ρωσίας-Αὐστροουγγαρίας, προϋπέθετε σκληρῆ μάχη στό διπλωματικό παρασκήνιο τῆς συμμαχίας. Στή μάχη αὐτή φάνηκε καθαρά ἡ πολιτική χρησιμότητα τῆς Φιλελληνικῆς κίνησης γιά τήν ἀντιρωσική παράταξη καί τό ἀσύμφορο τῆς θεωρίας τοῦ Φαλλμεράνερ. Ὁ Φιλελληνισμός μέ τήν

αναγωγή των Νέων Ἑλλήνων στους Ἀρχαίους καί τήν πλήρη παρακάμψη τοῦ βυζαντινοῦ μεσαίωνα ἔδινε στή Δύση τή δυνατότητα διαχωρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπό τοὺς ὑπόλοιπους βαλκανικούς λαούς¹⁵ καί στήν ἀξίωσή της γιά κηδεμόνευση τῆς Ἑλλάδας, μία ἱστορική κατοχύρωση. Ἀντίθετα ἡ θεωρία τοῦ Φαλλμεράνερ, μέ τήν ἐμμονή της σέ μία ὑποτιθέμενη σλαβική περίοδο τοῦ μεσαίωνα τῆς Ἑλλάδας, ἔδινε ἰδεολογικά ἐρείσματα στή Ρωσική πολιτική καί ἦταν, ἔξω ἀπό τοὺς ἐπιστημονικούς κύκλους, ἀνεπιθύμητη. Μάταιες ἐπομένως οἱ προτροπές τοῦ Φαλλμεράνερ πρὸς τίς κυβερνήσεις τῶν δυτικῶν χωρῶν νά ἀποκηρύξουν τίς φιλελληνικές ἀνταπάτες περὶ Ἑλλάδας, μάταιη ἡ ὀρθολογιστική ἐνάργεια καί ἡ ἀποδεικτική του τέχνη πού τόσο ἐντυπωσίαζαν τοὺς κύκλους τῶν Σοφῶν! Ὁ ἰδανιστικός Φιλελληνισμός τῶν γυμνασιακῶν ἀποφοίτων τῆς Γερμανίας πού εἶχε χάσει στή Ρούμελη καί τόν Μοριά τά χρόνια τοῦ ἀγῶνα, ὅπως τά κουμπιά τῶν στολῶν τους, τῆ γυαλάδα του, ἔμελλε νά διατηρηθεῖ στή ζωὴ ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Βαυαρίας, ὅπωςδῆποτε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἰακωβίνικη κονκάρδα, γιά νά ὑπηρετήσῃ ὑψιστες πολιτικές σκοπιμότητες.

3) Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΕΚΣΛΑΒΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ἡ παρουσία τῶν Σλάβων στήν Ἑλλάδα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔκτου αἰῶνα ἐπιβεβαιώθηκε στίς μέρες μας ἀπὸ ἀνα-

15. Eideneier, σελ. 71-2 καί σελ. 66: «Μέ τήν καταστροφάντησ τοῦ βυζαντινοῦ παρόντος πρὸς ὄφελος καί σὸ ὄνομα μᾶς ἀρχαιότερης φάσεσ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶχε ἡ Δύση τὴν δυνατότητα νά συμμετέχει στόν κλασικὸ πολιτισμὸ χωρὶς νά εἶναι ἀναγκασμένη νά ὑπολογίσει πολιτικές συνέπειες σὸ δικὸ της χώρα.»

σκαφές, οἱ σπουδαιότερες τῶν ὁποίων ἦταν τοῦ Σωτηρίου τὸ 1924-28 στή Νέα Ἀγχίαλο, ὅπου βρέθηκαν τάφοι μέ πόρτες σλαβικῶν ζωνῶν, τῶν Davidson-Weinberg τὸ 1938 στήν ἀρχαία Κόρινθο ὅπου βρέθηκε τάφος Σλάβου στρατιώτη μέ βάζο τοῦ τύπου τῆς Πράγας (τόν προσδιόρισε τυπολογικά ὁ Γιαλούρης τὸ 1978) καί τοῦ Γιαλούρη τὸ 1959 στήν Ὀλυμπία ὅπου βρέθηκε σλαβικὸ νεκροταφεῖο, πάλι μέ κεραμικά τοῦ τύπου τῆς Πράγας. Ἐκτός αὐτῶν ἀνακαλύφθηκαν τὸ 1975 σὸ Ἄργος σλαβικά κεραμικά πού προέρχονταν ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 580. Κατὰ τὸ γενικὸ συμπέρασμα τοῦ Weithmann τὰ ἀρχαιολογικά εὐρήματα δέν ἀντιτίθενται πρὸς τὴ μαρτυρία τῶν γραπτῶν ἱστορικῶν πηγῶν πού διαθέτουμε¹⁶ ἀπὸ τίς ὁποῖες ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ Σλάβοι, σέ πολεμικὴ σμμαχία μέ τοὺς Ἀβάρους, ἔκαναν σειρὰ στρατιωτικῶν ἐπιθέσεων στόν Ἑλληνικὸ χῶρο κατὰ τὴν περίοδο 580-626, πού εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τὴν ἐγκατάσταση Σλάβων, ὄχι ὅμως καί Ἀβάρων, σέ διάφορες περιοχές τῆς Ἑλλάδας καί ἰδιαίτερα στήν Πελοπόννησο.¹⁷ Οἱ τοπωνυμικές ἐνδείξεις γιά τὴν ἐγκατάσταση Σλάβων ἀπὸ τόν ἔκτο ὡς τόν ἕνατο αἰῶνα εἶναι ἰδιαίτερα πολυάριθμες, ὅπως ἐκτός τοῦ Φαλλμεράνερ διαπίστωσαν τὸ 1868 ὁ Hilferding, τὸ 1869 ὁ Miklosich, τὸ 1894 ὁ Meyer, τὸ 1941 ὁ M. Vasmer, τὸ 1981 ὁ Μαλιγγούδης καί ἄλλοι.

Πιστεύεται ὅμως ὅτι ἕνας ἀριθμὸς τοπωνυμιῶν –καί ἄλλων λέξεων– τίς ὁποῖες ὁ Φαλλμεράνερ ἐξέλαβε ὡς σλαβικές, ἔχουν στήν πραγματικότητα μὴ σλαβικές ρίζες καί ὅτι τὰ λάθη μποροῦν ἐν μέρει νά ἀποδοθοῦν στήν ἐξάρτηση τοῦ Φαλλμεράνερ ἀπὸ ἀνατολικοσλαβικά ἀντί, ὅπως θά ἦταν ὀρθότερο, τὰ νοτιοσλαβικά ἰδιώματα.¹⁸

16. Weithmann (Σπύρος Βρυώνης) σελ. 429-430.

17. Weithmann (Σπύρος Βρυώνης) σελ. 415-420.

18. Ibid, σελ. 424-25.

Πολλά όμως ολαδικά τοπωνύμια έφεραν στην Ελλάδα, σέ διάφορες εποχές μετά τόν δέκατο αιώνα ως και τούς χρόνους της Τουρκοκρατίας, Άλβανοί, Βλάχοι, ακόμα και Έλληνες.¹⁹ Δυστυχώς ή τοπωνυμική και μικροτοπωνυμική έρευνα δέν είναι επαρκώς ανεπτυγμένη στην Ελλάδα ώστε νά είναι δυνατή ή εξαγωγή ποσοτικών συμπερασμάτων γιά τήν αναλογία ελληνικών-ολαδικών τοπωνυμιών κατά περιοχές και ιστορικές περιόδους²⁰, πράγμα πού θά επέτρεπε μία εξέλιξη εκείνης της έπιστήμης πού χειρίσθηκε, ως πρός τήν Ελλάδα, ό Φαλλμεράνερ, της Ιστορικής Δημογραφίας. Ένα περαιτέρω εμπόδιο γιά τέτοιες έρευνες αποτελεί ό εξελληνισμός τών παλαιότερων ξενόφερτων τοπωνυμιών στην Ελλάδα πού επιτελέσθηκε κατόπιν συγκεντρωτικών προσπάθειών του Έλληνικού Κράτους, ένα φαινόμενο πού θρίσκεται σέ αντίστοιχία μέ παράλληλες έθνικές προσπάθειες στη Βουλγαρία και τήν Τουρκία.²¹ Έτσι μόνο οι ίδιοι οι κάτοικοι τών διαφόρων περιοχών, πόλεων και χωριών, γνωρίζουν, συνήθως, σήμερα ότι π.χ. ή ιδιαίτερα τους πατρίδα

19. Weithmann, σελ. 424. Έπίσης ό Άριστειδής Κόλλιας στό έργο του «Άρβανίτες και ή Καταγωγή τών Έλλήνων» Άθήνα 1983, σελ. 191, τονίζει τό γεγονός ότι πολλά ολαδικά τοπωνύμια και ιδίως λέξεις πού αναφέρονται σέ τόπους και κτηνοτροφία ήλθαν στην Ελλάδα μέ τούς Άρβανίτες τόν 14ο αιώνα και προηγουμένως. Οι ολαδικές αυτές λέξεις ύπήρχαν στό γλωσσικό ίδίωμα τών Άρβανιτών λόγω τών επαφών πού οι τελευταίοι είχαν μέ Σλάβους στην πατρίδα τους Ίλλυρία.

20. Weithmann (Βρυώνης) σελ. 426: Μία τέτοια προσπάθεια έκανε παρά ταύτα, γιά διάφορες περιοχές της Ελλάδας ό Μ. Vasmer, στό θεματικό έργο του «Die Slaven in Cnechenland», Berlin, 1941.

21. Weithmann, (Βρυώνης), σελ. 425. Ό Βρυώνης ανάφέρει στις σχετικές εργασίες του Ν. Πολίτη ως προέδρου μίας έπίσημης έπιτροπής πού είχε τήν αποστολή νά μελετήσει τίς τοπωνυμίες της επικράτειας και νά προτείνει αλλαγές τους. Ίδέ σχετικά τά πρακτικά αυτής της έπιτροπής «Γνωμοδοτήσεις περί μετονομασίας συνοικισμών και κοινοτήτων». Άθήνα 1920.

Άρεόπολις λεγόταν πριν μόλις εκατόν πενήντα χρόνια ή και λιγότερο Τσίμοβα, ή τό Αΐγιον Βοστίτσα, ή Λαμία Ζεϊτούνι, ή Άμφισσα Σάλωνα και ή Άλεξανδρούπολη Δεδέαγατς. Γι' αυτό τό λόγο ό έμβριθής μελετητής του Φαλλμεράνερ είναι αναγκαίο νά συμβουλευτεί παλιούς χάρτες της προ-οθωνικής περιόδου, ή χάρτες της Πελοποννήσου σάν εκείνον πού εξεπόνησαν τοπογράφοι κατά διαταγήν του Όθωνα τήν πρώτη δεκαετία της βασιλείας του. Παρόλα ταύτα, ένας καλός σύγχρονος χάρτης της Πελοποννήσου, σέ κλίμακα 1:300000 θά δείξει αρκετά μικροτοπωνύμια στα όποια αναφέρεται ό Φαλλμεράνερ.

Φυσικά ένα μεγάλο θέμα της Ιστορικής Δημογραφίας εν προκειμένω είναι ή αποδεικτική δύναμη του μεγάλου αριθμού ολαδικών ονομασιών στη φυσική και πολιτική γεωγραφία της Πελοποννήσου και άλλων περιοχών, στη θεωρία του Φαλλμεράνερ περί ολικοϋ εκσλαβισμού της Ελλάδας. Σέ γενικές γνωμοδοτήσεις όπως αυτή του Patrick Leigh Fermor,²² ότι τό πλήθος τών ολαδικών τοπωνυμιών πού παραθέτει ό Φαλλμεράνερ «δέν αποδείχνει τίποτα έτσι ή άλλως» γιάτι ακόμα και μία θραχύχρονη

22. Πάτρικ Λή Φέρμορ, «Μάνη», Έκδόσεις Κέδρος, Άθήνα 1972, σελ. 237: «Τό βασικό επιχείρημα του Φαλλμεράνερ βασίζεται στό πλήθος τών ολαδικών τοπωνυμιών στην Ελλάδα. Δέν αποδείχνει τίποτα έτσι ή άλλως. Έδώ μου 'ρχονται στό μυαλό, έρασιτεχνικά, μερικές γνώμες στην τύχη. Μιά άμύγδαλα έθνικού πνεύματος, μία σύντομη ξένη κυριαρχία και μία προσωρινή αλλαγή στην κατοχή της γής μπορεί, άν και δέν είναι ό κανόνας, νά παίξει αυτό τό παιχνίδι γιά μία ή δύο γενιές. Μιά θραχύχρονη άγγλική κατοχή άλλαξε χιλιάδες τοπωνύμια στη Βρετανική αυτοκρατορία, μία χούφτα από Άγγλους άλλαξε εκατοντάδες κελτικά όνόματα στην Ίρλανδία κι ή Νορμανδική Κατάκτηση έχει άφήσει ένα μικρό, μά δυσανάλογο αριθμό νορμανδικών ονομάτων χωριών. Μιά μακρόχρονη μαυριτανική σάρωση άλλαξε ακόμα τά όνόματα τών ποταμών και βουνών στην Ίσπανία, κι οι Ίσπανοί άλλαξανε τη μισή Ίνδιανική ονοματολογία του Νέου Κόσμου».

ξενική κατοχή ενός τόπου μπορεί να επιφέρει μαζική αλλαγή των τοπωνυμίων, δεν πρέπει να δίνεται η έννοια ότι αυτή καθαυτή ή τοπωνυμική έρευνα είναι άνευ σημασίας, αλλά ότι η σημασία της προκύπτει μόνο από τον όρθο συνδυασμό της με παράλληλες έρευνες της 'Ιστορικής Έθνογραφίας, Γλώσσας, Πολιτικής 'Ιστορίας και Γεωγραφίας ενός τόπου. 'Η ιστορική αλήθεια απαιτεί να όμολογήσουμε ότι ο Φαλλμεράνερ εξαρχής άναγνώρισε την άναγκαιότητα μιās τέτοιας συνθετικής έρευνας: «Όλοι οι φίλοι των ιστορικών επιστημών, που ενδιαφέρονται γι' αυτό τό θέμα», λέει ο Φαλλμεράνερ, «γνωρίζουν τόν άποδεικτικό δρόμο που μεταχειρίστηκα. 'Αφ' ενός στηρίχτηκα σε όρισμένα χωρία των θυζαντινών ιστορικών συγγραφέων. άφ' έτέρου στην τοπογραφία της χώρας, στη λαλιά και τή φύση των σημερινών της κατοίκων.»²³

Μιά συνθετική προσπάθεια αυτού του είδους τότε μόνο έχει ελπίδες επιτυχίας, αν οι επί μέρους έρευνες στις όποιες στηρίζεται είναι στέρεες και τά άποτελέσματά τους όχι μόνο δεν άλληλοαναιρούνται, αλλά και συνθέτουν μιάν ευανάγνωστη εικόνα. 'Αναφορικά με τόν Φαλλμεράνερ είναι γενικά άμφίβολο αν η μελέτη του έργου του ως τις ημέρες μας έχει πληρώσει τις προϋποθέσεις μιās ώριμης άναλυτικής και ταυτόχρονα συνθετικής θεώρησης. 'Ετσι παραμένει εν προκειμένω η άξιολόγηση των τοπωνυμικών έρευνών του Φαλλμεράνερ εκτός του όπτικού πεδίου του μεγάλου ιστορικού Κ. Παπαρρηγόπουλου που βασίζεται, για τήν αντίκρουσή του, άποκλειστικά σε γραπτές μαρτυρίες θυζαντινών ιστορικών. 'Ομοια άλλοι συγγραφείς που διεξήγαγαν έμπεριστατωμένες τοπωνυμικές έρευνες, όπως ο M. Vasmer, ενδιαφέρθηκαν πε-

23. «Προέλευση των 'Ελλήνων» σελ. 8.

ρισσότερο για τό γλωσσολογικό προσδιορισμό των σλαβικών τοπωνυμίων στην 'Ελλάδα, (άποδεικνύοντας ότι έχουν συγγένεια με τό βουλγαρικό και όχι με τό σερβοκροατικό τύπο των σλαβικών ιδιωμάτων και ότι ανήκουν σε στάδιο εξέλιξης της πρωτοσλαβικής γλώσσας της περιόδου μεταξύ 6ου και 9ου αιώνα που ήταν σίν τοις άλλοις η γλώσσα στην όποία έγραψαν ο Κύριλος και Μεθόδιος²⁴) και λιγότερο για τήν εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τήν τύχη του 'Ελληνισμού κατά τις σλαβικές επιδρομές.

'Αν η σλαβική όνοματοθεσία επικράτησε σε πληθώρα τοπωνυμίων της 'Ελλάδας, τό αυτό φαινόμενο δεν παρατηρείται ως προς τή σχέση της σλαβικής με τήν 'Ελληνική γλώσσα. Κατά τις έρευνες των Miklosisch, Meyer και Vasmer δεν έχει υπάρξει δομική επίδραση της γλώσσας κανός επιδρομέα επί της 'Ελληνικής, εκτός στο επίπεδο άπλων λεξιλογικών δανεισμών, που εν προκειμένω δεν ξεπερνούν τις 500 σλαβικές λέξεις, εκ των όποιων μόνο 60 είναι κοινές σε όλους του 'Ελληνες και άφορούν κυρίως τό γεωργικό και άγροτικό τομέα όπως οι λέξεις λόγος, βάλτος, σανός, γλίνα κ.τ.λ.²⁵

'Η καθαρότητα της ελληνικής γλώσσας, ναι, αυτή καθαυτή ή ύπαρξή της, άποτελεί, φυσικά, βασικό επιχείρημα των πολεμίων της θεωρίας περί άφανισμού του άρχαιου 'Ελληνισμού από τους Σλάβους. 'Η άπάντηση του Φαλλμεράνερ, στο παρόν βιβλίο είναι ότι η γλώσσα εκείνων των Σλάβων που άφάνισαν τους αρχαίους κατοίκους της 'Αττικής και της Πελοπονήσου (πλήν έλαχίστων έπολεμμάτων) εξέλιπε όταν με τή σειρά τους οι Σλάβοι αυ-

24. Weithmann (Βρυώνης) σελ. 427.

25. Ibid, σελ. 426-27. Οι λέξεις αυτές έχουν προσδιορισθεί χρονολογικά ότι προέρχονται από τήν εποχή πριν τόν ένατο αιώνα.

τοί έξολοθρέφτηκαν από τόν αυτοκρατορικό στρατό στά πλαίσια μιᾶς βυζαντινῆς ἀνακατάληψης τῆς Ἑλλάδας. Ἡ τελειωτική ὁμωσ πτώση τῆς σλαβικῆς γλώσσας συντελέστηκε ὅταν τὰ τελευταῖα ὑπολείμματα τῶν Σλάβων ἀφομοιώθηκαν ἀπό τούς νέους ἐποίκους, πού ἢ προσταγή τοῦ Βασιλέως ἔφερε, ἀπό τὰ ἀνατολικά ἐδάφη τοῦ βασιλείου, στήν Ἑλλάδα. Γλώσσα τῶν Ἀνατολιτῶν αὐτῶν ἦταν μία βαρβαρότερη μορφή τῆς Ἑλληνικῆς, «ἡ βυζαντινή, ἡ χριστιανική ἑλληνική»²⁶, ἡ γλώσσα τοῦ Φτωχοπροδρόμου καί τῶν Συναξαριῶν. Αὐτή λοιπόν ἡ γλώσσα ἐπιβλήθηκε, κατὰ τόν Φαλλμεράνερ, στά ἐδάφη τῆς κυρίως Ἑλλάδας στή θέση τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, πού ἀπό τὰ πανάρχαια χρόνια ὡς τόν ἔκτο αἰῶνα μ.Χ. εἶχαν διατηρηθεῖ ἀνόθευτες, γιά νά ἀποτελέσει τήν ἀπαρχή τῆς Ἑλληνικῆς πού ὁμιλοῦμε σήμερα. Μέ τέτοια ἐπιχειρηματολογία θέλει ὁ Φαλλμεράνερ νά ἐξηγήσει τήν ὑπαρξη τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας σέ ἐδάφη ὅπου κάποτε, σύμφωνα μέ τήν ἄποψη του, ἐξέλιπαν ὀλοκληρωτικά τὰ ἀρχαῖα γένη τῶν Ἑλλήνων.

«Ἀπό τώρα καί στό ἐξῆς» λέει, ἐννοώντας τήν περίοδο μετά τήν βυζαντινή «reconquista» τὰ πάντα ἀλλάζουν: νέοι ἄνθρωποι κίτσουν νέες κατοικίες καί ὁμιλοῦν μία νέα διάλεκτο σέ ὅλους κοινή, γιατί ὅλοι προσέρχονται ἀπό τό ἴδιο σχολεῖο τοῦ βυζαντινοῦ βασιλείου. Ἡ νεοελληνική γλώσσα δέν δημιουργήθηκε στήν Ἑλλάδα· δημιουργήθηκε στό Βόστρο, στή Θράκη, τή Μικρά Ἀσία καί μεταφέρθηκε αὐτή τήν ἐποχή ἀπό τούς νέους ἀποίκους στήν Ἑλλάδα».²⁷

Ὁ Φαλλμεράνερ ὑπαινίσσεται, λοιπόν, τήν ἀσυνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας· ἀλλά ἡ κρίση του αὐτή εἶναι

ἀξιολογική καί ἀντανακλᾷ τήν γενικότερη ἐχθρότητα ἢ ἀδιαφορία τῆς λύσης πρός τόν μεσαιωνικό, χριστιανικό Ἑλληνισμό.²⁸ Διότι ἡ αἰσθητική κρίση ὅτι ἡ κοινή Ἑλληνική τῆς βυζαντινῆς ἐπικράτειας ἦταν «βαρβαρή», ὡς πρός τήν Ἀττική διάλεκτο, δέν ἐπαρκεῖ ὡς ὑποκατάστατο μιᾶς ἐμπεριστατωμένης γλωσσολογικῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν δύο αὐτῶν γλωσσικῶν μορφῶν πού θά ἔδειχνε, πιστεύουμε, στόν φιλόλογο Φαλλμεράνερ τήν διαχρονική ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἀποδεικτικό βάρος, γιά τήν ἄποψη περὶ ἀσυνέχειας τῆς γλώσσας, μποροῦν νά ἀποκτήσουν παρόμοιες ἀξιολογικές κρίσεις ἐν προκειμένῳ μόνο στή φαντασία ἐνός ἀνιστορικοῦ Φιλελληνισμοῦ, τήν ὁποία ἔχει σάν στόχο ὁ Φαλλμεράνερ.

Ἄν, ὅπως δεχόμαστε, ἡ ἑλληνική γλώσσα παρουσιάζει ἀπό τούς ἀρχαίους χρόνους ὡς τήν ἐποχή μας τήν εἰκόνα φυσιολογικῆς ἐξελικτικότητας, ὁμῶς τό δεδομένο αὐτό δέν ἐπιτρέπει τήν αὐτόματη ἐξαγωγή συμπερασμάτων ὡς πρός τήν φυλετική καί γενεαλογική συνέχεια τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων. Διότι ὁ ἀφανισμός τῶν ἀνθρώπων μιᾶς ἐθνότητας καί ἡ ἐπιδίωξη ἐν τούτοις τῆς γλώσσας τους μέσω ἄλλων ἀνθρώπων-φορέων στούς ὁποίους ἡ γλώσσα αὐτή εἶχε ἐπιβληθεῖ σέ προγενέστερη ἐποχή δέν συνιστᾷ κατ' ἀρχήν ἰστορική ἀντίφαση. Οἰοσδήποτε λαός τῆς Γῆς

28. Ἡ ἐχθρότητα αὐτή ἦταν στή βάση της καθαρά πολιτικῆς ἀνταγωνιστικῆς μορφῆς, ἐνῶ στό ἰδεολογικό ἐπίπεδο ἐκφραζόταν θρησκευτικά: «Μποροῦμε νά μισοῦμε τούς ἀπίστους», εἶπε κάποτε ὁ Πετράρχης, «ἀλλά πρέπει, ἀναμφισβήτητα, νά μισοῦμε διπλά τούς σχισματικούς τῆς Ἀνατολῆς». Τό ἄν ἡ Κων/πολη ἐπέβαλε στήν Ἑλλάδα τό Χριστιανισμό διά τῆς βίας ἢ ὄχι, τό ἄν εἶχε ὑπάρξει κάποτε ἄξεια ἰστορική διάσταση Ἑλληνισμοῦ-Χριστιανισμοῦ (ὅπως πρεσβεύει π.χ. ὁ Ἀριστείδης Κόλλιας στό ἔργο του «Ἀρβανίτες καί ἡ Καταγωγή τῶν Ἑλλήνων») ἢ ὄχι, αὐτό δέν ἀφορᾷ τήν ἐχθρότητα τῆς ἐπίσης Χριστιανικῆς Δύσης πρός τό Βυζάντιο.

26. «Καταγωγή τῶν Ἑλλήνων» σελ. 30.

27. Ibid, σελ. 29.

είναι σέ θέση νά μάθει τή γλώσσα οἰουδήποτε ἄλλου λαοῦ, πράγμα πού μπορεί νά συμβεῖ εἴτε ἔκουσίως, (για λόγους σκοπιμότητας) εἴτε ἀκουσίως (ἀπό λόγους πολιτικής ἢ στρατιωτικής ἐπιβολῆς). Ὁ λαός πού ξμαθε μία ξένη γλώσσα μπορεί νά παραμείνει ἐπί μεγάλο χρονικό διάστημα δίγλωσσος, διατηρώντας παράλληλα μέ τήν νέα, τήν μητρική του γλώσσα· μπορεί ὁμως κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθήκες καί νά ξεχάσει ἐντελῶς, μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, τήν ἀρχική του γλώσσα καί νά χειρίζεται πλέον ἀποκλειστικά τή γλώσσα πού δέχθηκε ἀπό κάποιον φυλετικά μὴ συγγενή του λαό. Ἡ Ἱστορία προσφέρει πληθώρα τέτοιων παραδειγμάτων, ὅπως ἐπίσης καί τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου, τῆς διατήρησης τῶν φυλετικῶν καταβολῶν ἐνός λαοῦ μέ τήν παράλληλη ἀπώλεια τῆς γλώσσας του.²⁹ Γι' αὐτούς τούς λόγους δέν ἐνδείκνυται ἡ *α priori* ἀναγωγή τῆς φυλετικῆς-γενεαλογικῆς συνέχειας στή γλωσσική καί ἀντιστρόφως.

Ποῦ θρῖσκεται λοιπόν ἡ ἀλήθεια; Αὐτό μπορεί νά τό ἀποφασίσει μόνο ἡ ἐπισταμένη ἔρευνα τῶν ἐπί μέρους πού καθοδηγεῖται καί φωτίζεται ἀπό μία σαφή σύλληψη τῶν βασικῶν ἀρχῶν πού διέπουν τό ἀντικείμενό της. Τί

29. «Ἐνδιαφέρον φαινόμενο εἶναι», λέει κάπου ὁ Arnold Toynbee «ἡ μετατροπή τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας σέ «Τούρκους» ἀπό τόν 12ο ὡς τόν 15ο αἰώνα... Ἐδῶ δέν ἐξολοθρέφθηκε ὁ ἑλληνικός μεσαιωνικός πληθυσμός ἀλλά προσηλυτίστηκε. Οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι, πού κάποτε μεταμορφώθηκαν ἀπό Χιτιτίτες καί Φρύγιους σέ «Ἕλληνες», μεταμορφώθηκαν... τήν ἐποχή αὐτή σέ Τούρκους». Καί ὁμως ἡ φυλετική σύσταση τοῦ πληθυσμοῦ – ἀν ἐξαιρέσουμε μία μικρή ομάδα νομάδων ἐπιδρομέων – δέν ἔλλαξε. «Οἱ περισσότεροι ἀγρότες πού ὄμιλοῦν στήν Ἀνατολία τουρκικά ἀνήκουν στή φυλὴ τῶν «Ἀλπεων», μέ ἰδιαίτερα τονισμένο ἀνάμεσά τους τόν ἀρμενοειδῆ φυλετικό τύπο πού θρῖσκει στά αἰγυπτιακά πορτραῖτα τῶν Χιτιτῶν ἤδη τόν 14ο ὡς 13ο αἰώνα πρὸ Χριστοῦ». (Arnold Toynbee, *The Western Question in Greece and Turkey*, Boston and New York 1922, σελ. 113).

εἶναι ἔθνος καί ποιὰ εἶναι ἐκεῖνα τά βασικά στοιχεῖα πού χωρὶς αὐτά συνέχειά του δέν νοεῖται; Ἡ γλώσσα; Τά ἦθη, ἔθιμα καί οἱ θεομοί; Ἡ θρησκεία; Ἡ φυλετική συγγένεια; Οἱ πατριές; Οἱ τόποι ὅπου ἔζησαν οἱ πρόγονοι; Καί ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ὡς ἕνα σημεῖο εἶναι αὐτό πού θέλουν νά πιστεύουν ὅτι εἶναι, τί ρόλο παίζουν στήν ἐθνογένεση τυχαῖα στοιχεῖα ὅπως π.χ. ὁ πολιτικός καθορισμός τῶν συνόρων ἐνός κράτους ἢ οἱ ὁραματισμοὶ κάποιου μεγάλου σοφοῦ ἢ προφήτη, ἢ πολιτικοῦ τυχοδιώκτη;

Τά ἐπί μέρους ἱστορικά, τοπογραφικά, φιλολογικά καί ἄλλα στοιχεῖα πού συνθέτουν τήν ἔρευνα τοῦ Φαλλμεράνερ θά τά κρίνουν οἱ εἰδικοί ἐπιστήμονες καί ὁ διάλογος πού γίνεται χωρὶς ὑπεροδουλία. Ὁ γράφων δέν εἶναι σέ θέση νά γνωρίζει ἐάν, π.χ. ὁ Κωνῖνος Παπαροηγόπουλος ἔχει δίκιο, μέ τήν ἐκδοχή του ὅτι ὁ Φαλλμεράνερ μετέτρεψε ἔκουσίως τό περιεχόμενο τοῦ σημαντικοῦ γιά τήν θεωρία του χειρογράφου τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων πού τοῦ παρέδωσε, κατὰ τήν ἐπίσκεψή του στήν Ἀθήνα, ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων Κυριακό Πιτάκης, «μεταβαλὼν... τούς τρεῖς χρόνους τοῦ χειρογράφου προχείρως εἰς τετρακοσίους»³⁰ ἢ ὁ κος Γ. Βελοῦδης πού γνω-

30. «Ἐντὸς πύργου τινός τῶν Ἀθηνῶν εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐγγράφοις, τέσσαρα φύλλα χάρτου Ἑνετικοῦ, ἀουράτητα μὲν πρὸς ἄλληλα καί καθ' ἑαυτὰ σφόδρα συγκεχυμένα, περιέχοντα δὲ διαφόρους παραδόσεις περὶ τῆς πόλεως ταύτης, συντεταγμένας ὑπὸ μοναχῶν τῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων μονῆς... Ταῦτα λοιπὸν τά φύλλα, ὡς ἔρμαιον ὑπολαβὼν ὁ ἱστορικός, [Φαλλμεράνερ] πολῦτιμον δὲ μάλιστα θεωρήσας τό διαλαμβάνον ὅτι «κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἑκατονταετηρίδα ἢ Ἑλλάς καθήνησε τόπος τῶν καταδρομῶν, ἢ δ' Ἀττικὴ ἔρημος διὰ τρεῖς σχεδὸν χρόνους» καί ἀναμφισβήτητον μὲν νομίσας ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἑκτῆς μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος, μεταβαλὼν δὲ τούς τρεῖς χρόνους τοῦ χειρογράφου προχείρως εἰς τετρακοσίους, ... περιῆλθεν εἰς τό σιμπέρασμα, ὅτι αὐτὴ ἢ περὶ τῆς Ἀττικῆς

ρίζει ότι όχι ο Φάλλμεράνερ, αλλά ο ίδιος ο Πιττάκης, παραχάραξε τό σημαντικό αυτό ντοκουμέντο γιά νά παγιώσει τόν άνυποψίαστο Φάλλμεράνερ³¹ ή άν οί μαρτυρίες καί τών δύο είναι έσφαλμένες. Ούτε πώς ή μαρτυρία του Κων/νου Πορφυρογέννητου, ό όποίος «λέγει τούς Σλαύους όχι κυριευχόντας της Πελοποννήσου, αλλά άποστατήσαντας» καί τήν όποία επικαλείται ό Παπαρηγόπουλος γιά νά άποδείξει «ότι καί εις τό τέλος των 218 εκείνων ενιαυτών ύπήρχον εν τη χερσονήσφ Ἑλληνες,.... καί τοσοῦτοι μάλιστα τόν αριθμόν ώστε κατετρόπωσαν τούς άποστατήσαντας Σλάβους»³², έκτιμάται επί τη βάσει των κειμένων ως άξιοπιστότερη από εκείνη του πατριάρχη Νικολάου ότι «επί διακοσίους δεκαοκτώ χρόνους όλοις κατασχόντων [οί Ἄβαροι] τήν Πελοπόννησον,

καί της Ἑλλάδος εν γενει είδησι παρέχει ήμιν τήν πιστήν της τύχης αυτών εικόνα εν τώ μεταξύ της έκτης καί της δεκάτης μετά Χριστόν εκατονταετηρίδος» (Κ.Παπαρηγόπουλου «Ιστορία του Ἑλληνικού Ἔθνους» Βιβλίον ένατον, Ἐκδόσεις Γαλαξία, σελίς 231-32).

31. Συγκεκριμένα άποδίδει ή έβδομαδιαία εφημερίδα της Φλωρίνης «Κοινή Γνώμη» (άρ. Φύλλου 90, 12 Ἰουλίου 1984) στον κο Γ.Βελουδή, τά έξής: «Στά 1831 ό Fallmerayer πραγματοποίησε τό πρώτο του ταξίδι στην Ἀνατολή καί παρέμεινε ένα διάστημα, κατά τά τέλη του 1833, στην Ἑλλάδα... Ὅμως, ακριβώς τό ταξίδι αυτό του επιφύλασσε τό όδυνηρότερο άτύχημα της έπιστημονικής σταδιοδρομίας του. Ὁ άρχαιολόγος Κυριάκος Πιττάκης, πού ό Fallmerayer τόν γνώρισε στην Ἀθήνα, του παρουσίασε ύποκρινόμενος ότι θέλει νά τόν βοηθήσει, ένα χρονικό γιά τήν πόλη της Ἀθήνας, πού είχε παραχαράξει ό ίδιος, διαβεβαιώνοντας τον ότι τό είχε ανακαλύψει σ' ένα μοναστήρι κοντά στην Ἀθήνα, τή Μονή των Ἁγίων Ἀναργύρων. Ὅταν ό Fallmerayer άνυποψίαστος, χρησιμοποίησε τό νοθευμένο χρονικό στην «Ἀκαδημαϊκή πραγματεία» του, πού δημοσιεύτηκε δύο χρόνια άργότερα, γιά ν' άποδείξει επί τη βάσει του τόν πλήρη έξαλδανισμό της Ἀττικής, οί Ἕλληνες αντίπαλοί του μπόρεσαν νά τόν στιγματίσουν ως έναν άνίδεο ιστορικό».

32. «Ιστορία του Ἑλλην. Ἔθνους», Βιβλίον Ἐνατον, σελ. 228.

καί της ρωμαϊκής άρχής άποτεμομένων, ως μηδέ πόδα βαλείς όλως δύνασθαι εν αυτή ρωμαίον άνδρα»³³ πού χρησιμοποίησε ό Φάλλμεράνερ γιά νά στηρίξει τή θέση του περί έξαλδραποδισμού όλης της Ἑλλάδας από τούς Σλάβους.

Ὅποιαδήποτε καί νά είναι ή άλήθεια γιά τίς εθνικές καταβολές μας ισχύει: «τό έθνος πρέπει νά μάθει νά θεωρεϊ εθνικόν ό,τι είναι άληθές». Ἐν τούτοις είναι βέβαιον ότι ή άλήθεια των λαών διαφαίνεται στο μέτρο πού ή άυτοσυνειδησία τους χειραφετεϊται από τυχαίες καί θίαιες ιδεολογικοπολιτικές όριοθετήσεις, πού όσο συσκοτίζουν τίς πραγματικές όμοιότητες πού τούς ένώνουν τόσο παραχαράζουν τήν άνεπανάληπτη φυσιογνωμία πού συνοδεύει τό πέρασμα του κάθε λαού από τό πρόσωπο της γής.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΩΜΑΝΟΣ

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ο Φαλλμεράυερ είναι γνωστός ως δόκιμος κλασικός συγγραφέας της γερμανικής γλώσσας. Τό μπαρόκ ύφος του είναι έντον στους πολὺ δύσκολο νά ἀποδοθεῖ στήν ἑλληνική δημοτική γλώσσα καί ἴσως νά ἀνταποκρινόταν καλύτερα σέ μία παρωχημένη μορφή καθαρεύουσας. Διατηρώντας αὐτή τήν ἐπιφύλαξη ὁ μεταφραστής μπορεῖ νά διαβεβαιώσει τόν ἀναγνώστη ὅτι ἡ μετάφραση εἶναι ἀκριβής, ὅτι π.χ. ὅταν γράφουμε τή λέξη «ἱπποσύνη» ἐννοοῦμε «τάξη τῶν ἱπποτῶν» καί ὄχι «ἱππικό». Προβλήματα παρουσιάζει ἡ ἀπόδοση στά Ἑλληνικά τῶν τοπωνυμῶν ὡς πρός τήν ὀρθογραφία καί τόν τονισμό, ἐν μέρει γιά τό λόγο ὅτι σέ πολλές περιπτώσεις οἱ χάρτες πού εἶχε στή διάθεσή του ὁ Φαλλμεράυερ δέν συμφωνοῦν ἀκριβῶς μέ τούς σύγχρονους στήν ἀπόδοση τῶν ὀνομάτων, ἢ οἱ σύγχρονοι χάρτες καί συγγραφεῖς ἀναμεταξύ τους, ἢ ἄλλες φορές πάλι ἐπειδή οἱ τοπωνυμικές γνώσεις τοῦ μεταφραστή ἦταν ἀνεπαρκεῖς, πράγμα γιά τό ὁποῖο ἐπικαλοῦμεθα τήν ἐπιείκεια τοῦ ἀναγνώστη.

Ἐπειδή ἡ διασαφήνιση τῆς κάθε περίπτωσης θά βάρυνε τό κείμενο μέ τεράστιο ἀριθμό ὑποσημειώσεων καί ἐπειδή μία μετάφραση δέ μπορεῖ σέ ὅλες τίς περιπτώσεις νά ἀπαλλάξει τόν ἐρευνητή ἀπό τήν ἀναγκαιότητα τῆς προσφυγῆς στό πρωτότυπο κείμενο, ἐπιλέξαμε νά παρακάμψουμε τίς ὅποιες διασαφηνίσεις.

Γιά τήν ἐπιμέλεια τῶν κειμένων θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν εὐγνωμοσύνη μου στόν φίλο μου Γεώργιο Πολιτάκι καί γιά τήν τεχνική πλευρά στήν ἀδελφή μου Ρέτα Ρομανοῦ.

Κ.Ρ.

Ποιά ἐπίδραση
εἶχε ἡ κατάληψη τῆς Ἑλλάδας ἀπό τοὺς Σλάβους
στό πεπτωμένο τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς
περιοχῆς τῆς Ἀττικῆς;

Ἡ
διεξοδικότερη τεκμηρίωση τῆς θεωρίας πού
προτάθηκε στόν πρῶτο τόμο
τῆς
«Ἱστορίας τοῦ Μορέα κατά τόν μεσαίωνα»
περί
τῆς Καταγωγῆς
τῶν
σημερινῶν Ἑλλήνων

Διαβάστηκε
στήν ἀνοικτή συνεδρίαση τῆς Βαναρικῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν
ἀπό τόν
Ἰάκωβον Φίλιππον Φαλλμεράυερ,
Βασιλικόν Καθηγητὴν καί Ἀκαδημαϊκόν

Στουγγάρδη καί Τῦμπιγκεν
Βιβλιοπωλεῖον GOTTA

1835

Οί βίαιες ανακατατάξεις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης δέν κατόρθωσαν νά ἀποσπάσουν τήν προσοχή τοῦ κόσμου παρά γιά μικρό μονάχα χρονικό διάστημα ἀπό τό σημαντικότερο συμβάν τοῦ αἵωνα, τήν ἐπανίδρυση τῆς Ἑλλάδας. Παντοῦ ἐπικρατεῖ τό αἶσθημα ὅτι ἡ ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδας εἶναι μόνο ἡ ἀρχή τῆς πορείας γιά μιά νέα τάξη πραγμάτων στούς ἀνατολικούς ὁρίζοντες, μόνο ἓνα πετραδάκι πάνω σέ χρυσή εἰκονογραφημένη κολόνα πού ἀνοίγει τό δρόμο σέ μεγάλα καί ἀπροσδόκητα γεγονότα παγκόσμιας σημασίας.

Ἄς Νέος Κόσμος κράτησε πάνω ἀπό τριακόσια χρόνια αἰχμάλωτη τήν καρδιά καί τή σκέψη τῶν Εὐρωπαίων. Σήμερα μᾶς ἔχει πιά κουράσει: τίποτα ἄλλο ἐκτός ἀπό τούς ἑαυτούς μας, τά πάθη καί τίς πλάνες μας σέ ἀκριδῆ ἀπεικόνιση δέ βρισκουμε πέρα ἀπό τόν Ἄτλαντικό Ὠκεανό. Οἱ χώρες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, πού τίς ἐπί μακρόν κατάκλειστες πύλες τους ἀνοιξαν ἑκατοντάχρονες νίκες τῶν τσάρων τῆς Μόσχας, μᾶς προσφέρουν σήμερα ἓνα νέο δῆμα, ἓνα καινούριο πεδίο δράσης τῆς φιλοσοφίας μας περί εὐδαιμονίας, νέους θριάμβους καί νέες ἡδονές.

Στόν προθάλαμο αὐτοῦ τοῦ νέου κοσμικοῦ θεάτρου κατοικεῖ ὁ ἑλληνικός λαός· ἀνήκοντας στίς δύο ἡπείρους ἀποτελεῖ τή γέφυρα μεταξύ Εὐρώπης καί Ἀσίας, πού ὁ Θεός τώρα θά παραδώσει στά χέρια μας. Γιατί ἡ Θεία Πρόνοια προώρισε τήν Εὐρώπη νά ὑψωθεῖ σέ κέντρο τῆς χριστιανικῆς συγκρότησης τοῦ κόσμου. Ἀνάμεσά μας εἶναι ἡ πηγὴ τῆς εὐδαιμονίας πού ἀπό αὐτή – ὅπως οἱ τέσσερις ποταμοὶ τοῦ Παραδείσου – ρέει ἡ πνευματικὴ ζωὴ

σέ θαυμάσιες καίτες γονιμοποιώντας όλα τὰ ἔθνη. Ἐπὶ αὐτῇ τῇ θεῇ σπορᾷ πέπρωται ν' ἀνθήσει μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, κατὰ τίς ἐπιταγές τῆς Θεῆς Πρόνοιας, μιά ἀνθρώπινη ἔλλογη, χριστιανική καὶ δίκαια παγκόσμια τάξη. Πῶς προετοιμάζεται αὐτός ὁ χριστιανικός πολιτικός βίος, μὴ τί μέσα καὶ κάτω ἀπὸ ποιές περιστάσεις ξυπνάει τελικῶς στὴ συνείδηση τῶν ἔθνων καὶ ἀρχίζει νὰ ἐξασκεῖ τὴν ἐπιρροή του, μᾶς τὸ δείχνει ἡ ἱστορία. Ἡ βία τῆς ἱστορίας εἶναι καθαρὰ χριστιανική καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς εἶναι ὁ μαγικός καθρέφτης πού μᾶς δείχνει τόσο τὴν ὠρίμανση καὶ τὸ ξεπέταγμα τοῦ σπόρου τῆς εὐδαιμονίας, ὅσο καὶ τὴν ἀντιδικία τῶν ἐχθρικών στοιχείων. Ἡ πνοή αὐτοῦ τοῦ χριστιανικοῦ ζωτικῆς στοιχείου ἔλιωσε τὸ χαλύβδινο κέλυφος πού ἡ ἀντίχριστη δύναμις εἶχε ἀπλώσει πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδας.

Εἶναι ἀπλύτητα ἐπίκαιρο νὰ κάνουμε ἐδῶ καὶ τώρα μερικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἱστορική ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδας πού ἄρρεσα προηγήθηκε τῆς ἀναβίωσής της· τώρα πού μιά ἀνώτερη βούληση προόρισε ἕνα σκέλος τοῦ Γαληνοτάτου Ἡγεμονικοῦ μας Οἴκου νὰ πραγματοποιήσῃ στὴν Ἑλλάδα τίς ἀποφάσεις τῆς Θεῆς Πρόνοιας καὶ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἐπιστροφή ἑνὸς μέλους τῆς χριστιανικῆς οἰκογένειας τῶν ἔθνων, πού γιὰ πολὺ χρόνον ἔζησε ἀποκομμένη σπὴ χαμένη τοῦ κληρονομιά. Ἡ παρούσα στιγμὴ κυριορρεῖ ὁλόκληρο τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ νέου λαοῦ καὶ ἔν ἐν εἶναι ἀδιάφορο ἂν γνωρίζῃ κανεὶς ἢ ἀγνοεῖ τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα συντίθεται, τὸ βαθμὸ μέχρι τοῦ ὁποῖου ἡ χριστιανοευρωπαϊκὴ Παιδεία μπορεῖ νὰ ριζώσει πάνω στὶς ἔθνικες του καταβολές καὶ εἰδωσθησῆς, τὴν ἰκανότητά του νὰ συμβάλλῃ στὴ νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Φυσικῶς μιά τέτοια ἐρευνα εἶναι μοιραῖο, νὰ διεγείρῃ ὀδυνηρὰ συναισθήματα καὶ θὰ ἐξασκοῦσε ἴσως, κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ἀγῶνα, πάνω σέ

φανατισμένες καρδιές, σημαντικὴ ἐπιρροή. Τώρα ὅμως, πού πιά βαθιά ἄβυσσος χωρίζει τὸν ἑλληνικὸν λαὸ ἀπὸ τοὺς παλιούς του δυνάστες καὶ πού οἱ χώρες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου βρῖσκονται στὰ πρόθυρα ἑνὸς ριζικοῦ μετασχηματισμοῦ, μπορεῖ κανεὶς ἤρεμα νὰ ἐρευνήσῃ αὐτὸ τὸ θέμα πού ἀπαιτεῖ γιὰ τὴ λύση του ὄχι ἐνθουσιασμούς, ἀλλὰ τολμηρὸ διαλογισμό καὶ ἐπισταμένη ἐρευνα.

Νύχτα δύο χιλιάδων χρόνων προηγήθηκε τοῦ λυκαυγοῦ τῆς νέας Ἑλλάδας: στ' ἀλήθεια πολὺς χρόνος γιὰ ἕνα λαὸ πού κατέχει χώρα μὲ μικρὴ ἔκταση καὶ πού τὸ πάλαι κέρδισε τὸ λαμπρὸ ὄνομά του στὰ χρονικά τοῦ ἀνθρώπινου γένους λιγότερο μὲ τὴν πολιτικὴν του πονηριά καὶ περισσότερο μὲ τὰ πνευματικὰ του χαρίσματα. Κατόρθωσε νὰ ἐπιζῆσῃ αὐτός ὁ λαὸς στὴ σκοτεινὴν περίοδο πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὴν ἐξαφάνισή του ἀπὸ τὴν ὀμάδα τῶν αὐτόνομων ἔθνων καὶ τὴν ἐπάνοδό του στὴ θεατρικὴ σκηνὴ τοῦ Κόσμου, νὰ διατηρήσῃ ἀθικτὴ τὴν πνευματικὴν του κληρονομιά, τὸ ἔθνικόν του ἔδαφος; Μὲ ἄλλα λόγια, κατοικοῦν στὶς περιοχὲς ἐκεῖνες πού στὴ λαλιά τῶν αὐτοχθόνων κάποτε λέγονταν Πελοπόννησος καὶ Ἑλλάς, σήμερον ἀκόμα, τὰ τέκνα ἐκεῖνων τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν πού οἱ πράξεις τους στὸν πόλεμον καὶ στὴν εἰρήνη μᾶς διδάσκονται στὴ νιότη μας, στὰ πλαίσια τοῦ κοινοῦ εὐρωπαϊκοῦ εκπαιδευτικοῦ συστήματος, σάν παραδείγματα ἡρωικοῦ θάρρους, φιλοπατρίας, σοφίας καὶ καλοῦ γούστου στὴν τέχνη καὶ τὴ μάθηση;

Πρὶν πολλὰ χρόνια ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της μιά ἐργασία πού χωρὶς περιστροφές ἔδωσε ἀρνητικὴ ἀπάντηση στὴν προηγούμενη ἐρώτηση ἀναφορικὰ μὲ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔμμεσα τὰ λοιπὰ ἔδαφη τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας, διατυπώνοντας τὴν ἄποψη ὅτι, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς χρονικῆς περιόδου πού ἀναφέραμε, μεγάλα καὶ ὀδυνηρὰ γεγονότα ἐπληξαν τὴν Ἑλλάδα, μὲ ἀποτέλεσμα σι-

γά-σιγά νά μαραζώσουν και εκτός από λίγα υπολείμματα νά εξαφανισθούν οι παλιοί της κάτοικοι, θύματα παντοίων δεινών. Ἀκόμα ὅτι στίς περιοχές πού ἀναφέραμε σήμερα ζοῦν οἱ ἀπόγονοι δύο φύλων τελείως διαφορετικῶν ἀπό τούς ἀρχαίους Ἕλληνες, πού μία ὀρισμένη περίοδο εἰσέδυσαν ἀπό ξένα μέρη πότε μέ τή βία καί πότε μέ εἰρηνικό τρόπο. Αὐτοί οἱ λαοί μιλοῦσαν καί ἐν μέρει ἀκόμα μιλοῦν, μία γλώσσα πού δέν ἔχει τίποτα τό κοινό μέ τήν ἀρχαία ἑλληνική. Κατά συνέπεια θρῖσκονταν σέ πλάνη ὄλοι ἐκεῖνοι οἱ Εὐρωπαῖοι πού νόμισαν ὅτι μετά τήν ἀποτίναξη τοῦ βάρους τῆς μωαμεθανικῆς βαρβαρότητας στήν Ἑλλάδα, ἡ ἀναλλοίωτη, ἀμάραντη καί νεανική φυλή τῶν Ἑλλήνων, μετά ἀπό μακρόχρονη καταστολή, ξαναπετάχτηκε στά ὕψη.

Οἱ κρίσεις γιά ἐκείνη τήν ἐργασία ὑπῆρξαν πολύ διαφορετικές καί ἡ ἐπιδοκιμασία καθόλου γενική· δέν ἔλειψαν οἱ ἀντιρῆσεις καί οἱ βίαιες ἀμφισβητήσεις. Ὡστόσο φάνηκε ἀρκετά καθαρά, τόσο ἀπό τό περιεχόμενο ὅσο καί τή μέθοδο τῶν ἀνασκευῶν πού δημοσιεύτηκαν τά πρῶτα χρόνια, ὅτι κανεῖς δέν ἦταν πραγματικά σέ θέση νά καταπολεμήσει τή νέα διδασκαλία. Διότι τό σύνολο τῶν γνώσεων πού εἶχε ὁ κόσμος στήν Εὐρώπη γιά τό ἔδαφος καί τούς κατοίκους τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας καί γιά τά πεπρωμένα της κατά τούς αἰῶνες πού προηγήθηκαν τῆς ἀναγέννησής της, ἡ ἦταν λιγοστές καί πέρα γιά πέρα ἐπιφανειακές, ἡ βασίζονταν κυρίως στό ἀξίωμα ὅτι κατά βάση τίποτα δέν ἄλλαξε στήν Ἑλλάδα σέ μία περίοδο δύο χιλιάδων ἐτῶν. Ὁ ἐνθουσιασμός, τό πάθος καί οἱ τροπές ἐνός ἀπείγνωσμένου ἀγῶνα δέν ἐπέτρεπαν κατά τή διάρκεια τοῦ ξεσηκώματος νά διεξαχθοῦν ἐρευνες γιά περασμένες ἐποχές ὥστε νά πληθύνουν καί νά διορθωθοῦν οἱ γνώσεις γιά τά βασικά χαρακτηριστικά καί τίς συνθήκες ἐνός λαοῦ πού ἀκόμα τότε αἰωρεῖτο με-

ταξύ σωτηρίας καί ὀλέθρου καί πού χωρίς τή βοήθεια τῆς Χριστιανοσύνης τῆς Ἑσπερίας δέ θά εἶχε κατορθώσει νά ξεφύγει ἀπό τόν ὀλεθρο.

Τώρα ὁμως πού ἔχουν περάσει πέντε περίπου χρόνια ἀπό τή δημοσίευση ἐκείνης τῆς ἀποψης, ὑπάρχει μεγαλύτερη προδιάθεση νά ἀφιερῶσει κανεῖς τήν προσοχή του σέ μία ἀπροκατάληπτη ἐξέταση τοῦ ἀντικειμένου. Ἐκτός αὐτοῦ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι σήμερα κυκλοφοροῦν ἄλλες ἰδέες ἀπό τότε καί ὅτι ἡ κοινή γνώμη ἔχει σημαντικά μεταβληθεῖ ὡς πρός τό σημεῖο πού μάς ἐνδιαφέρει – βεβαίως ὄχι εἰς βάρος ἐκείνου τοῦ βιβλίου. Ἀκόμα καί οἱ δεδηλωμένοι μου ἀντίπαλοι, εὐρισκόμενοι σέ ἀδυναμία νά ἀποσείσουν τό βάρος τῶν ἐπιχειρημάτων πού στήριξαν τή διδασκαλία μου, παραδέχονται τελικά ὅτι ναι, συμφορές πολλές ἐπληξαν τήν πατρίδα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καί ἀλλοίωσαν τό αἷμα τους, ἀλλά ὅτι ὁ γηγενῆς πληθυσμός διετήρησε ἐντούτοις τήν πλειοψηφία καί τήν ὑπεροχή του ἀέναντι στούς εἰσβολεῖς· ὅπως περίπου ἔγινε στήν Ἰταλία, τήν Ἰσπανία ἢ τή Γαλατία ὥσπου ἡ προσθήκη τοῦ γερμανικοῦ σφρίγους καί τοῦ φρέσκου δόρειου αἵματος μᾶλλον δυνάμωσε καί πολλαπλασίασε τήν ἀρχική ζωτικότητα τῶν παλαιῶν κατοίκων πού ἐφθινε παρά ἀπογύμνωσε τό λαό ἀπό τόν ἀρχικό του χαρακτήρα καί τόν μεταμόρφωσε σέ γερμανικό.

Ξεχνοῦν ὁμως ὅτι ἡ Ἰταλία εἶναι ἐκτεταμένη χώρα πού εἶχε τουλάχιστον δεκαεξί ἑκατομμύρια ἀνθρώπους καί πληθώρα ἀπό μεγάλες καί πολυάνθρωπες πόλεις τόν καιρό πού οἱ δόρειοι ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ σέ μικρές ὀμάδες καί σέ σύντομο χρονικό διάστημα πήραν τά ἔθιμα, τή γλώσσα καί τήν ἰδιομορφία τῆς νέας τους πατρίδας.¹

1. Ὁ Γρηγόριος τῆς Tours, βιβλ. 4. κεφ. 41, σαφῶς ἀναφέρει πῶς οἱ

Τί είναι σέ σύγκριση ή παλιά Ἑλλάδα, αὐτή ἡ στενή, βραχῶδης, διασπασμένη ἐπιθαλάσσια χώρα ἀνάμεσα στήν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν ἀπό βορρά καί τό ἄκρο τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Μάνης στό νότο; Σήμερα δέν χρειάζεται νά ξοδέψει κανεῖς τόσα λόγια ὅσα πρῖν ἀρκετά χρόνια γιά νά δώσει μιᾶ σωστή εἰκόνα τῆς ἰδιομορφίας καί τῆς μικρῆς ἔκτασης αὐτῆς τῆς χώρας σέ σύγκριση μέ τήν Ἰταλία ἢ τή Γερμανία. Χιλιάδες τήν ἔχουν δεῖ καί διασχίσει, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ὥστε δέν ὑπάρχει περιθώριο γιά αὐταπάτες. Εἶναι φυσικό, νά θέλει κανεῖς νά πείσει τόν καθένα γιά τήν ὀρθότητα τῆς νέας ἀποψῆς, ἀκόμα καί ἐκεῖνον πού δέν εἶναι σέ θέση νά ἐρευνᾷ τά πράγματα βαθύτερα· γιατί εἶναι στή Φύση τοῦ ἀνθρώπου νά ἐπεκτείνει ὅσο τό δυνατό πιά πολύ τό βασίλειο τῆς Ἀλήθειας.

Ἄλλά πρέπει ἐντούτοις νά προϋποθέσουμε, ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι πού ἔχουν πραγματικό ἐνδιαφέρον, εἶναι καί πληροφορημένοι γιά τά ἀποτελέσματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας σ' αὐτό τό θέμα, γιατί δέ μπορούμε ἐδῶ νά ἐπιναλάβουμε ὅλο τό περιεχόμενο τῆς ἐκτεταμένης καί ἐπιστημονικά θεμελιωμένης ἐπιχειρηματολογίας τοῦ πρώτου τόμου τοῦ ἔργου μου, ἀλλά μονάχα νά στηρίξουμε τά πιά ἀδύνατα σημεῖα τῆς καί νά συζητήσουμε τίς κυριότερες ἀντιρρήσεις πού ἔχουν προβληθεῖ.

Γιά νά προσδιορίσουμε καί νά ὀριοθετήσουμε ὅλες τίς πλευρές τοῦ προβλήματος, διευκρινίζουμε ἐδῶ ὅτι μέ τή λέξη «Ἑλληνες» ἐννοοῦμε τήν ἀνθρώπινη φυλή πού κατοικοῦσε στήν παλιά ἠπειρωτική Ἑλλάδα μέ ὅλα τά νησιά καί τίς πόλεις πού τῆς ἀνήκουν ἀπό τήν ἐποχή τοῦ

Φράγγοι κατάκτησαν τή Γαλατία μέ ὄχι περισσότερους ἀπό 4.000 μαχητές. Περίπου τόν ἴδιο ἀριθμό, χωρίς νά ὑπολογίσουμε τούς συμμαχούς, εἶχαν οἱ Λογγοδόρδοι ὅταν μίηξαν στήν Ἰταλία.

τρωϊκοῦ πολέμου, περίπου δῶδεκα αἰῶνες πρὸ Χριστοῦ, ἕως τήν περίοδο τῆς κυδέρνησης τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Πρώτου κατά τό μέσο τοῦ ἔκτου αἰῶνα μετά Χριστόν. Τά νησιά καί οἱ ἀποικίες δέ περιλαμβάνονται σ' αὐτή τήν ἐρευνα· ἐδῶ ἐξετάζουμε μονάχα τί μητρική γῆ, τό ἀρχαῖο λίκνο τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Γιατί ὅπως αὐτός ὁ λαός συστήθηκε ἀπό διάφορα βασικά στοιχεία πρῖν περὶπου δεκασχῶ αἰῶνες *στήν ἀρχή* τῆς περιόδου πού ἀναφέραμε, ἔτσι καί παρέμεινε, βασικά, μέχρι τό τέλος αὐτῆς τῆς περιόδου, ὡς αὐστηρά κλειστό σύνολο χωρίς ἐπιμιξίες, ἕως ὅτου ἄρχισε ἡ εἰσοβολή τῶν βόρειων λαῶν στίς νότιες χώρες τοῦ Δούναβη πού ἀνήκαν στό βυζαντινό βασίλειο.

Ὅ,τι καλό καί κακό ξέρουμε γι' αὐτό τό λαό, ἡ λάμψη του, ἡ ἰδιοφυΐα καί οἱ συμφορές του ἀνήκουν σ' αὐτή τήν πρώτη ἐποχή. Μέ τόν ἴδιο τρόπο ἐπέζησαν αὐτή τήν περίοδο μέσα σ' ὅλες τίς ἀλλαγές τῶν καιρῶν, οἱ διαφορές ἀποχωρήσεις τῆς γλώσσας, τῆς τέχνης, τῆς ζωτικῆς καί πολιτικῆς σοφίας τῶν ἐπί μέρους φυλῶν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Ἔτσι βρίσκουμε μιᾶ δωρική καί μιᾶ ἰωνική διάλεκτο, μιᾶ δωρική καί μιᾶ ἰωνική μουσική, ἕνα δωρικό καί ἕνα ἰωνικό εἶδος κιόνων κατά τούς πέντε πρώτους μετά Χριστόν αἰῶνες, ὅπως τά γνωρίζουμε ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, χίλια χρόνια πρωύτερα. Ὁ Φιλόστρατος ἀναφέρει σαφῶς στήν περιγραφή τῆς ζωῆς τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ, πού γεννήθηκε στό Μαραθῶνα καί ζοῦσε ἀκόμα τό ἔτος 175 μ.Χ., ὅτι *ἐκεῖνη τήν ἐποχή στίς κωμοπόλεις καί τά χωριά τῆς περιοχῆς τῆς Ἀττικῆς ὁμιλοῦνταν ἀκόμα ἡ καθαρότερη Ἀττικὴ διάλεκτος* γιατί ἡ περιοχή εἶχε διατηρηθεῖ ἀνέπαφη ἀπό κάθε ἐπιμείξια μέ ξένους ἐνῶ οἱ κάτοικοι τῆς ἴδιας τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν, μέ τήν εἰσροή νεαρῶν μισθοφόρων ἀπό τή Θράκη, τόν Πόντο καί ἄλλες ξένες χώρες εἶχαν χάσει τήν

πανάρχαια καθαρότητα του γλωσσικού τους ιδιώματος.²

Στους Πελοποννήσιους του δεύτερου μετά Χριστόν αιώνα παρατηρείται όπως μās διαβεβαιώνουν ο Στράβωνας και ο Πανσανίας, ακριβώς τό ίδιο φαινόμενο. «Οχι μόνο κάθε πόλη, αλλά και κάθε σημαντικός οικισμός όμιλοῦσε εκεί ακόμη μέ τόν ιδιάζοντα πανάρχαιο τρόπο. Χιλιετείς πολιειακές ανατροπές δέν κατέπνιξαν πουθενά τά δωρικά στοιχεία· όπου βρίσκονταν τά παλαιά γένη εκεί είχε διατηρηθεί και ή αρχαία γλώσσα τους. Κατονομάζουμε σχετικά τούς Μεσσηνίους, πού παρά τίς κακοδαιμονίες τους και τίς περιπλανήσεις τους για αιώνες κάτω από ξένους οὐρανοῦς έφεραν, τόν καιρό του Έλαμεινώνδα, τήν παλιά γλώσσα τους δίχως προσμίξεις πίσω στη πατρίδα τους και πού τή διατήρησαν μέχρι τήν έποχή των Άντωνίνων στό ίδιο επίπεδο καθαρότητας.»³

«Όλοι ξέρουμε ότι τώρα ούτε στην Άττική ούτε στην Πελοπόννησο βρίσκεται πιά τίποτε τό παρόμοιο και ότι ήδη πριν χίλια χρόνια είχε πάψει νά βρίσκεται.»⁴ Αντίθε-

2. «Η μεσόγειο, έφη, τής Άττικής αγαθόν διδασκαλείον άνδρι δουλομένη διαλέγεσθαι. Οί μέν γάρ εν τώ άστει Άθηναίοι, μισθοῦ δεχόμενοι Θρακία και Ποντικά μερικάια κας άλλων εθνών βαρβάρων ξυνερόηκότητα, παραφθείρονται παρ' αυτών τήν φωνήν μάλλον, ή συμβάλλονται τι αυτοίς ές ευγλωττίαν. Η μεσόγειος δέ, άμικτος βαρβάρους, υγιαίνει αυτοίς ή φωνή και ή γλώσσα τήν άκραν Άτθίδα υποψάλλει.» Philostrat. De vita Sophist. lib II §7.fol 553. edit. Thomas Fritsch Lips 1709.

3. Pausanias Messeniaca – Strabo, pag. 230, εκδ. Casaubon.

4. Στά γραφτά τής Άννας Κομνηνής, ακόμα στους μύθους, τούς εκκλησιαστικούς κανόνες και τά διατάγματα του δέκατου και του ενδέκατου αιώνα χρειαζομε ήδη στο ελληνικό έδαφος μεγάλο πλήθος βαρβαρικών ονομάτων και τοπωνυμιών π.χ. Smokono, Valtitza, Bonitza Katzura, Nisista, Prinista, Dobrolista, Planicobista, όλα στην επισκοπή Lepanto τό βουνό Mudritza στην Πελοπόννησο κτλ.

τα συναντάμε παντού στο νεοελληνικό βασίλειο τήν ίδια μονοτονική βαρβαρότητα στη γλώσσα, τίς τοπωνυμίες, τίς συνήθειες και τά γούστα, τήν αρχιτεκτονική των εκκλησιών και των σπιτιών. Τέτοιες παρατηρήσεις γέννησαν κατ' αρχήν μέσα μας τή σκέψη, ότι ή ήπειρωτική Έλλάδα υπέστη κατά τούς πρώτους αιώνες του λεγόμενου Μεσαίωνα σε όλα τά μέρη της όλική μεταλλαγή: αλέτρι πέρασε πάνω από τή κλασική ήπειρο και κατάστρεψε όλα τά μεγαλεία της μέχρι του τελευταίου. «Όλοι οι φίλοι των ιστορικών επιστημών, πού ενδιαφέρονται γι' αυτό τό θέμα, γνωρίζουν τόν άποδεικτικό δρόμο πού μεταχειρίστηκα. Άφ' ενός στηρίχτηκα σε όρισμένα χωρία των βυζαντινών ιστορικών συγγραφέων, αφετέρου στην τοπογραφία τής χώρας, στη λαλιά και τή φύση των σημερινών της κατοίκων. Δέν θέλησαν όμως νά λάβουν τόν κόπο νά ζυγίσουν σοβαρά τό βάρος των επιχειρημάτων μου και νά δοκιμάσουν τήν άντοχή τους μέσα στην ίδια τή χώρα. Τό βρήκαν πιο βολικό νά κάνουν δημαγωγία δηλώνοντας πως ό συγγραφέας διέστρεψε και παρερμήνευσε τίς ιστορικές πηγές και ότι κατεχόταν από έχθρική διάθεση απέναντι στους Έλληνες.»⁵ Όταν αναλογισθείς

[Σ.τ.μ Σμόκοβο, Βαλίτσα, Βόνιτσα, Κατσούρα, Νιζίστα, Πρινίστα, Ντομτροβίστα, Πλανικοβίστα, Μουνιτρίτσα.]

5. «Ο διάσημος Passon, κρίνοντας τό έργο του Οτιον. Stackelberg «Ένδυμασίες και ήθη των Νεοελλήνων» αναφέρεται παρεπιπτόντως στην «Ιστορία του Μορέα» και τούς τιποτένιους Σλάβους, τήν υποτίθεση των Έλλήνων. – Είναι παράδοξο πως παρά τίς βίαιες επιθέσεις εναντίον μου δέν αναγνώρισαν ούτε ότι οι γνώμες μου για τήν Έλλάδα ήσαν καινούριες. Ένας Άγγλος, υποτίθεται, έδειξε πριν από μένα αυτό τό δρόμο, και ό ανταποκριτής μιάς γαλλικής εφημερίδας έφτασε δήθεν στο ίδιο αποτέλεσμα μέ μένα, άν και μέ λιγότερο κόπο. Τέλος-θελος, γράφουν κάπου, ό κος Fallmerayer δέν είναι καν ό πρώτος πού αναποδογύρισε τίς θεωρίες σχετικά μέ τήν καταγωγή των Νεοελλήνων: εκτός από τόν Άγγλο Leake πού άρκέστηκε σε μία υπόδειξη, είναι κι ό